

Cilt : 16 SAYI: 5 MAYIS 1988

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) MAYIS 1988
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Yayın Müdürü
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Ömer Dinçkök*

Yazı İşleri Müdürü :
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özöl*

Yayına Hazırlayan :
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanı
Nilgün Demirtaş

Görüş Araştırma Grubu :

Bu sayıda :
Ahmet Ertürk
Nilgün Demirtaş
Ayda Alpat
Ayni Demirci

Dergideki yazılar kaynak olarak TÜSİAD GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kullanılabilir. İmzalı yazılar, yazarların kişisel görüşlerini yansıtmakta olup, dernek görüşü olarak kabul edilemez.

Adres :
Cumhuriyet Cad. Ferah Ap. 233/9-10
80230 Harbiye - İstanbul
Tlf : 146 24 12 - 140 12 05

Basıldığı Yer :
LEBİB YALKIN YAYIMLARI VE
BASIM İŞLERİ A.Ş.
Tel : 152 11 00 / 5 Hat

Bu Sayıda

TÜSİAD'dan Haberler	4
İsrail'de Ekonomik İstikrar Tedbirleri	7
Tek Pazar'a 220 Adım	14
Avrupa Merkez Bankası Ufukta	17
İşçi Transferinde GATT	22
Avrupa Finans Alanı Oluşturma Planı	26
Gıda Sanayiinde Devrim	34
Dış Borçlar Milli Gelirin Yarısından Fazla	37

TÜSİAD'dan Haberler

1) Başbakan Turgut Özal'ın özel ekonomik kesim temsilcileriyle yaptığı zirve toplantılarının ilki 30 Nisan 1988 günü gerçekleştirildi. Toplantıya TÜSİAD'ı temsilen Başkan Ömer Dinçkök, Başkan Yardımcıları Cem Boyner ve Fahir İlkel ve Genel Sekreter E. İhsan Özol katıldılar. TOBB ve TİSK Başkanları ile diğer yetkililerin ve bazı bakan ve bakanlık üst kademesinin de katıldığı toplantıda Türk ekonomisinin genel ve sektörel sorunları üzerinde karşılıklı görüş teatisinde bulunuldu.

2) Başbakan Sayın Turgut Özal'ın 1-2 Nisan 1988 tarihlerinde Irak'a yaptığı resmi ziyarete 16 kişilik bir TÜSİAD heyeti katıldı.

3) 12 Nisan 1988'de Marmara Etap Otelinde yapılan TÜSİAD üye toplantısında Başkan Ömer Dinçkök, ekonomik sorunlar ve TÜSİAD çalışmaları hakkında üyelere bilgi verdi ve günün ekonomik sorunları tartışıldı.

4) 28 Nisan 1988'de Başkan Ömer Dinçkök ve Yönetim Kurulu üyeleri Sheraton Oteli'nde üniversite öğretim üyeleri ile bir toplantı yaparak, ekonomik sorunlar konusunda görüş alışverişinde bulundular.

5) 22 Nisan 1988'de Almanya Konsolosu Dr. Gerhard Müller-Chorus Başkan Ömer Dinçkök'ü ziyaret ederek iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler ile ilgili bir görüşme yaptı.

6) 28 Nisan 1988 tarihinde Los Angeles Times Gazetesi'nden David Lear ile görüşen Başkan Dinçkök Türkiye'de ekonomik durumla ilgili bilgiler verdi.

7) TÜSİAD Avrupa Topluluğu Çalışma Grubu 7 Nisan 1988'de Dernek Merkezinde toplandı.

8) TÜSİAD bünyesinde kurulan Turizm Çalışma Grubu 18 Nisan 1988 tarihinde ilk toplantısını yaptı. Başkan Dinçkök ve Genel Sekreter E. İhsan Özol'un katıldığı toplantıda Çalışma Grubu Başkanlığına Hüseyin Bayraktar, ikinci başkanlığa Koç Holding temsilcisi Kaya Kotan seçildi.

Turizm Çalışma Grubu'nun amacı :

– Turizm konusunda TUSİAD politikasını saptayarak Yönetim Kurulu'na bildirmek,

– Turizm teşvik tedbirlerinin yeterli olup olmadığını araştırmak,

– Hükümetle turizm konusundaki ilişkileri Yönetim Kurulu bilgisi dahilinde yürütmek

olarak belirlendi.

10) Yönetim Kurulu üyesi Güler Sabancı Başkanlığında ihracat ve yatırım teşvikleri ile ilgili ad hoc bir Çalışma Grubu kuruldu. 25 Nisan 1988'de toplanan Çalışma Grubu'nda 1988 yılı ihracat ve yatırım teşvikleri ile ilgili esaslar, teşvik sisteminin daha etkin bir hale gelebilmesi için alınması gereken önlemler tartışıldı.

11) 27 Nisan 1988'de Genel Sekreter E. İhsan Özol Avustralya Büyükelçisi Donald Witheford ile Avustralya-Türkiye ekonomik ve ticari ilişkilerini konu alan bir görüşme yaptı.

İsrail'de Ekonomik İstikrar Tedbirleri

Yüksek enflasyon, büyüyen iç ve dış açıklar, sürekli artan ücretler gibi nedenlerle içine girilen ekonomik krizden çıkılabilmesi amacıyla İsrail Hükümeti 1 Temmuz 1985 tarihinde geniş çaplı bir "ekonomik istikrar paketi" ni uygulamaya koydu. Böylece ekonomide bir süreklilik kazanan ücret-maliyet-fiyat zincirleme artışının bozduğu ekonomik dengelerin yeniden düzenlenmesi çalışmalarına girildi.

Yapısal reformlar niteliğini taşıyan 1 Temmuz istikrar tedbirlerinin ulaşmak istediği ana hedefler: üç sıfırlı rakamlara ulaşmış bulunan yüksek enflasyonun kısa süre içinde düşürülmesi, (Burada aylık yüzde 20 civarında olan enflasyon oranının yılda yüzde 20 civarına çekilmesi amaçlanmıştır.); döviz rezervlerinin artırılması suretiyle dış ödemeler açıklarının düşürülmesi; yükselen fiyatlara göre oto-

matik olarak endekslenen ücret sisteminin terkedilmesi, böylece fiyat ve ücret artışlarının dondurulması; ekonomik yükün toplumun tüm kesimleri arasında daha adil bir şekilde paylaştırılmasının sağlanması; kamuoyunun ekonomi ve özellikle finansal kurumlara karşı kırılan güveninin yeniden tesis edilmesi; döviz kurunun sabitleştirilmesi (Bir dolar 1500 İsrail Lirası "shekel" olacak şekilde sabitlendi); dengeli bir büyüme stratejisinin izlenmesi; büyüme hedeflerinin ekonomik performans ve işsizlik durumuna göre periyodik olarak yeniden gözden geçirilmesi; dengeli bir istihdam seviyesinin sürdürülmesi olarak özetlenebilir.

1 Temmuz istikrar tedbirleriyle belirlenen ekonomik hedeflere ulaşılabilmesi için kısıtlayıcı bütçe politikası, gelir arttırıcı vergi politikası, sıkı para politikası, kısıtlayıcı ücret ve gelir politikası, daha gerçekçi ihracat teşvik politikası, rekabet gücü yüksek sektörlerde yatırımları teşvik politikası uygulanmasına karar verildi.

Kısıtlayıcı bütçe politikasıyla bütçe açığında 800 milyon dolarlık bir indirimle gidilmesi planlandı. Bu indirimin yüzde

38'i devlet dairelerinin yaptığı harcamalarda indirimle, yüzde 20'si transfer harcamalarında yapılacak kesintiyle ve devletin mal ve hizmetlere yaptığı sübvansiyonların azaltılmasıyla, geri kalan kısmın ise vergi gelirlerinin arttırılması suretiyle elde edilmesi kararlaştırıldı.

1985-86 mali yılında toplam kamu harcamalarında 1.2 milyar dolarlık bir indirimle gidildi. Ana kesintiler daha çok savunma, eğitim, sağlık ve konut harcamalarında yapıldı.

Bütçe açıklarının azaltılması için başvuru olan diğer bir araç vergi gelirlerinin arttırılması yönünde oldu. 1985-86 mali yılında dolaysız vergiler 750 milyon dolar arttırıldı. Bu rakamın 470 milyon doları özel sektör kuruluşlarından sağlandı.

Firma ve serbest meslek erbabının elde ettikleri kârlar üzerine bir defaya mahsus olarak yüzde 8.3'lük ek bir vergi konuldu. Sözü edilen ek vergi ile 1985-86 mali yılı için 130 milyon dolarlık gelir elde edilmesi planlandı. Firma ve serbest meslek erbabının ödedikleri peşin ödenen gelir vergisi miktarları enflasyon oranına göre

ayarlanmaya başlandı ve kişi ve kurumların ödedikleri stopaj vergisi oranları önemli ölçüde arttırıldı.

Uygulamaya başlanan sıkı para politikasıyla özel sektörde talep edilen kredi hacminin arzu edilen seviyede tutulabilmesi için gerçek faiz oranları yükseltildi. Bu faiz oranlarının ekonomik gidişatta istikrarın görülmesi ve enflasyon oranında meydana gelecek düşüşler dikkate alınarak tekrar düşürülmesi tasarlandı. Para arzı düşürüldü. İhracat kredilerine uygulanan faiz oranları da piyasa faiz oranları dikkate alınarak yeniden artış yönünde düzenlendi. Kısa vadeli hazine bonosu satışı ve açık piyasa işlemleri arttırıldı. Bu şekilde banka sisteminde bulunan fazla likiditenin masedilmesi ve para piyasasındaki faiz oranlarının yönlendirilmesi amaçlandı.

Kısıtlayıcı bir ücret politikası ekonomik politika paketinin temel taşı oluşturmakta idi. Bu politika neticesinde gerçek ücretlerde önemli bir düşüş planlandı. Böylece reel ücretlerdeki düşüş ile döviz kurunda ve dolayısıyla ithal girdi fiyatlarında istikrar sağlanmasına, tüketici ta-

lebini azaltarak talep yönünden enflasyonun yavaşlamasına ve bütçede ücretlere ayrılan miktarın azaltılmasına çalışılarak enflasyonist kısır döngünün kırılması hedeflendi.

Bu politikanın uygulamaya konmasından sonra ücretlerle fiyat artışları arasındaki bağ kaldırıldı. Ocak 1986 kamu kesiminde yan ödemeler ve aynı yardımlar donduruldu ve ücretlerde aşırı erozyonu önlemek için ücretlerdeki düşüşün bir kısmı bazı gelir vergisi indirimleri ile telafi edildi.

Hükümet tasarrufların teşviki için uygun bir ortam yaratma çalışmalarına başladı. Bu çerçevede, kamuoyuna endekslenmiş tasarruf programları önerildi. Böylece toplumun yüksek enflasyon beklentisinin kırılması amaçlandı. Tasarrufların arttırılması amacıyla özel teşvikler getirildi. Sermaye piyasasında yapılan reform nitelikli düzenlemelerle devletin bu piyasadaki payının azaltılması hedef alındı.

Yurtiçi talep kısıtlanarak ihracatın artışı için ortam hazırlandı. Shekel'in kur oranı enflasyon oranına endekslendi. Shekel yüzde 35 oranında devalue edildi.

İhracatın ve ekonomik açıdan gerekli olan ithal ikamesinin teşviki ekonomik politika önceliği olarak belirtildi. Bu amaçla, yurtiçi talebin düşürülmesi ile ithalat azaltılırken ihracat için üretimde gerekli kaynaklar arttırıldı; uygun bir kur politikası ile ihracat kârlılığı yükseltildi. İhracat amacı ile üretim ve ihracat pazarlaması finansmanı için kredi imkanları genişletilirken bu tip kredilerde sübvansiyonlar kaldırıldı; ihracat ve ithal ikamesi endüstrilerine yatırım, özellikle gelişmekte olan yörelerde, esas itibariyle nakit yardımları ve vergi bağışıklığı yolu ile teşvik edildi.

1 Temmuz 1985'te uygulanmaya konan istikrar tedbirleri bugün de yürürlüktedir. Başlangıçta, tedbirlere karşı çeşitli kesimlerden tepki gelmesine rağmen, bugün toplumun yüzde 80'i uygulanan bu istikrar tedbirlerini destekliyor. Bu konuda işçi, özel sektör ve kamu kesimleri arasında bir fikir birliği var. Gerçek ücretlerin yüzde 25-30 oranında gerilemesi, yıllık enflasyon oranını yüzde 120'lerden yüzde 20'lere indirdi. Kamu gelirleri arttı. Kur oranlarında istikrarın sağlanmış olması döviz karaborsasını ortadan kaldırdı. Bu programın şimdiye kadar büyük bir sorun

çıkmadan yürütülmesinde düşen petrol fiyatları ve ABD yardımlarının da önemli bir payı vardır.

İsrail'de kaynakların dağılımı ile ilgili gelişmeler Temmuz 85 kararlarından öncesi ve sonrası itibariyle tablodan izlenebilir.

İSRAİL'DE KAYNAKLARIN DAĞILIMI
(1984-1986) (Gerçek Yüzde Değişim)

	1984	1985	1986*
Toplam Kaynaklar	0.8	0.9	4.3
- GSMH	1.7	2.8	1.1
- Özel Sektör için	1.6	3.8	1.9
İthalat	- 0.5	- 2.0	9.3
- Savunma İthalatı	37.5	24.1	- 33.4
Toplam Kullanım	0.3	0.9	4.3
- Özel Tüketim	- 7.2	- 0.4	12.0
Dayanıklı Mallar	- 32.0	- 1.4	46.5
- Kamu Tüketimi	5.9	3.2	- 11.4
Savunma Tüketimi	10.3	5.9	- 18.8
- Yatırımlar	- 7.6	- 13.4	6.8
Sabit Yatırımlar	- 12.8	- 10.1	- 6.8
- İhracat	31.8	7.5	5.7

* Tahmin

Tek Pazar'a 220 Adım

1992'de Avrupa Tek Pazarı'nı gerçekleştirmek için gerekli 300 direktiften bugüne kadar 120 tanesi AT tarafından görüşülmüş ve 80 tanesi kabul edilmiştir. Komisyon, 1988 yılı sonuna kadar diğer tekliflerin görüşülemeyeceğinden endişelenmektedir. Bir yetkili çözümler üzerinde değil, daha çok problemler üzerinde tartışılmasından yakınmaktadır.

Komisyon 1988 için 6 amaç belirlemiştir: İç piyasa, araştırma-geliştirme programları, daha kuvvetli bir Avrupa Para Sistemi, az gelişmiş AT ülkelerine verilen yapısal fonların arttırılması, iş başında eğitim ve kültürel programlar gibi sosyal önlemler.

Komisyonun gündeminde üzerinde henüz fikir birliği sağlanamayan konular da vardır: Hayat ve oto sigortası, ticari marka ve patentler, sınır geçiş kontrollarının

kaldırılması, oyuncaklar, motosikletler ve makinalarda güvenlik standartlarının belirlenmesi, şirket birleşmelerinin kontrolü ve benzer muhasebe kuralları.

Özellikle "üye ülke kuralı" nın uygulamaya konmasının Topluluk'ta ahengin sağlanması için gerekli olduğu belirtilmektedir. Bu uygulama geçmişteki ülkelerarası kural ve kanunlar ile ilgili anlaşmazlıkları ortadan kaldıracak ve Topluluk çapında kanunların genelleştirilmesine katkıda bulunacaktır. Ülkeye ait kuralların geçerli olması halinde her üye ülke diğerinin lisans konusundaki otoritesini kabul etmek durumunda kalacaktır. Pratikte, İspanyol firması Danimarka'ya kısa dalga fırın satmak isterse, İspanyolların fırın ile ilgili güvenlik garantilerini Danimarkalılar kabul etmek zorundadırlar.

Son günlerde bankacılık hizmetlerinin tüm Topluluğa yayılması teklifinde yer alan, "Tek Bankacılık Lisansı" yine üye ülke kuralına dayanmaktadır.

Ülkeye ait kuralların dışında kalan tek şey Avrupa Para Birimi'dir (ECU). Daha kuvvetli bir Avrupa Para Sistemi (EMS) için

Komisyon'un üye ülkeleri ECU'nun kendi ekonomilerinde kullanılması gerektiğine ikna etmesi gerekmektedir.

Bazı AT politik liderleri bir Avrupa Merkez Bankası'nca koordine edilmiş bir para politikası ve tek para biriminin gereğini vurgulamaktadır. Birçok gözlemci böyle bir amacın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini merak ederken, Brüksel ECU'nun resmi kullanımını yaygınlaştırma yolları aramaktadır.

Avrupa Parlamentosu'nun son raporu daha az gelişmiş üye ülkelere verilecek tüm yapısal fonların (veya ekonomik yardımların) ECU cinsinden yapılmasını önermektedir. Bu, toplam 2 milyar ECU civarındadır. Diğer bir fikir misafir işçilere ECU ile ödeme yapılmasıdır.

Sembolik bir davranış olarak AT'da çalışanlara ECU ile ödeme yapılması düşünülmüştür. Ancak sendika, üyelerinin maaşlarının ECU cinsinden ödenmesi halinde, maaşlar milli paralara çevrildiğinde düşüş olacağı korkusu ile böyle bir uygulamayı kabule yanaşmamaktadır.

Kaynak: International Management

Avrupa Merkez Bankası Ufukta

Avrupa Topluluğu (AT) ülkeleri arasında oluşturulmaya çalışılan tam entegrasyon için önemli yapı taşlarından birini meydana getirecek Avrupa Merkez Bankası (AMB), son günlerde birden bire AT kamuoyunda en çok konuşulan konular arasına girdi.

Ancak, AT ülkeleri arasında AMB için tam bir görüş birliği henüz oluşmamıştır. AMB kavramına karşı gösterilen tepkiler ülkeden ülkeye farklılık gösteriyor. Örneğin, Fransızlar AMB'nin kurulması konusunda istekli görünürken, İngilizler olaya biraz soğuk bakıyorlar. Almanlar arasında ise görüş farklılıkları bulunmaktadır.

AT içinde ekonomik ve parasal birliğin kurulmasını savunanlar, bunun ancak AMB tarafından kontrol edilebilen ortak bir para birimi (EC currency) ile mümkün olabileceğini vurguluyorlar. Onlara göre, Avrupa'da arzu edilen nitelikte bir "tek pazar" ın kurulabilmesinin yolu ortak para biriminin oluşturulmasından geçiyor. Fransa Maliye Bakanı Eduard Balladur AMB olayına "Pan-Avrupa Para Otoritesi" olarak bakmaktadır.

AT para birliğinin oluşturulabilmesi için ilk adım Avrupa Para Sistemi'nin (EMS) kurulmasıyla atıldı. Bu aşamada oldukça başarılı sonuçlar elde edildi. 12 AT ülkesi para biriminden 8'ini kapsayan EMS, para politikasının koordinasyonunu sağlayarak AT ülkeleri arasındaki enflasyon farklılıklarını en aza indirdi.

AT para birliği konusunda atılacak ikinci adım için ümit verici gelişmeler vardır. Bugün gündemdeki en heyecanlı tartışmalar, AT ülkelerinin para birliği için ne kadar yol aldıkları ve bundan sonra ne kadar yol alabilecekleri üzerine yapılıyor.

Genel olarak bir Merkez Bankası'nın görevi, ülkenin milli parasının değerini diğer paralar karşısında düzenlemek, para arzını kontrol etmek, enflasyon oranının arzu edilen bir seviyede tutulmasına yardımcı olmak, kur oranını büyük dalgalanmalara karşı korumak şeklinde özetlenebilir.

Merkez Bankası Almanya'da anayasal olarak merkezi hükümetten bağımsız olarak çalışırken ve kendi politikasını uygularken, İtalya ve Fransa'da daha çok hükümet politikasının bir aracı konumundadır.

AT ülkeleri Merkez Bankalarının görev ve sorumlulukları yönünden birbirlerinden farklı konumlara sahip olmaları, Avrupa'da AMB gibi bir uluslarüstü para otoritesinin kurulması karşısında en büyük engellerden biridir. Merkez Bankalarının kendi bağımsızlıklarını savunmaları karşısında, AMB projesinin fazla bir ilerleme gösteremeyeceği ileri sürülmektedir. Bundesbank (Alman Merkez Bankası) AMB fikrine şüpheli bir gözle bakmaktadır. Aynı bankanın birçok üst düzey yetkilisi AMB'nin kurulması halinde, politik müda-

halelerden bağımsız olarak çalışması gereğine işaret ediyorlar. Ayrıca Avrupa'nın para politikasında oldukça önemli bir role sahip olan Bundesbank bu durumu kaybetmek istememektedir. Avrupa Para Birimi (ECU) kullanıma sokulduğunda Bundesbank, ECU'nun Almanlar tarafından kullanılmasını engellemeye çalışmıştır. Alman markı hala EMS kur oranı sistemi içinde oldukça güçlü bir konuma sahiptir.

Ekonomistlerin çoğu, Bundesbank'ın bu ihtiyatlı durumuna hak verirken, Commerzbank'tan bir yetkili, böyle bir kurumun sağlıklı işleyebilmesi için AT ülkeleri tarafından uygulanan farklı para politikaları arasında ahenk sağlanması gerektiğini belirtmektedir.

Para politikasını Almanya ile uyumlu hale getirmeye çalışan Hollanda'da da AMB konusunda farklı yorumlar var. Hollanda Merkez Bankası Başkanı Avrupa ülkeleri arasında kur oranlarının ayarlanması konusunda sıkı bir işbirliğine gidilmesi gerektiğine işaret ederken, Avrupa'da daha formal bir döviz kuru sisteminin politik sorunları arttırabileceğini ama ekonomik

ve politik olarak çok büyük yararlar sağlanacağını belirtmektedir.

Politik sorunlar AMB fikri karşısında yer alan en inatçı engellerden biri olarak duruyor. ECU uygulamasının istenilen sonuçları tam olarak verememiş olması ortak para biriminin amaçlarına doğru yol alınmasını yavaşlatmıştır. Bazı nemli AT lkelerindeki kuruluşlarda ECU kullanılmasına rağmen, bunun geniş bir tabanda kullanılması için koşullar henüz oluşmamıştır.

Avrupalılar 10 yıl önce EMS'nin kurulursa başarılı olup olmayacağı konusunda ikiye ayrılmışlardı. Bu ikilik, EMS'nin parasal istikrarı sağlayıp sağlayamayacağı noktasında yoğunlaşıyordu. Bugün hala aynı görüş ayrılığı var ancak parasal istikrarın göreceli olarak sağlanmış olması önemli bir gelişme olarak nitelendirilmektedir.

Kaynak: International Management

İşçi Transferinde GATT

Hatırlarsak ünlü İngiliz iktisatçı David Ricardo iktisat literatürüne kazandırdığı "karşılaştırmalı üstünlükler" teorisinde, karşılaştırılabilir mal olarak şarap ve tekstili seçmişti. Ricardo'ya göre iki ülke aralarında ticaret yapmak istiyorsa, şarabı ucuza üreten ülke tekstili ucuza üreten ülkeye şarap satmalı, karşılığında tekstil almalıydı, ama tekstili asla kendisi üretmemeliydi.

Ricardo teorisini bugün geliştirmiş olsaydı, şüphesiz başka örnekler seçerdi. Örneğin, şarap yerine şarap hizmeti verenleri, tekstil yerine de elbise temizliğinde çalışanları alabilirdi. Çünkü bugün, dünya sanayi üretiminin yarısından fazlası hizmetler sektörünün katkısıyla gerçekleşiyor. Hizmetler sektörünün dünya ticaretine katkısı ise, değer olarak yarıya yakın. Belki de durum böyle olmasaydı, dünya daha yoksul bir seviyede olabilirdi.

ABD, tüm dünyada hizmetler sektöründeki ticaretin daha serbest bir hale getirilmesi için adeta bir seferberlik başlatmış durumda. ABD hükümeti böylece, sanayi malları ticaretinde verdiği dev boyutlara ulaşmış bulunan açığı, hizmetler sektörü ticaretinden elde edeceği fazla ile telafi etmeyi planlıyor. Avrupa ülkeleri de bugün büyük bir hizmet ihracatçısı haline gelmişlerdir.

Japonya'da ise hizmetler sektörü ticareti açık veriyor. Gelişmiş ülkeler kendi hizmetler sektöründeki eksiklikleri doğu ülkelerinden karşılamak istiyorlar. Örneğin, batılı işadamlarının gözünde en favori oteller Burma'nın başkenti Rangun'da bulunuyor.

1986 Eylül'ünde Uruguay'da 100'e yakın ülkenin ticaret bakanının katılımıyla gerçekleştirilen GATT toplantısında, zengin endüstri ülkeleriyle, başta Brezilya ve Hindistan olmak üzere gelişmekte olan ülkeler arasında hizmetler sektöründe ticaretin serbestleştirilmesi konusunda çok çetin tartışmalar oldu. Zengin ülkeler hizmet ticaretinin serbestleşmesini savunurken, yoksul ülkeler buna şiddetle karşı çıktılar. Sonuçta, bu konunun

GATT görüşmelerinden ayrı olarak ele alınması konusunda görüş birliğine vardılar. Aslında, yoksul ülkelerin hizmetler ticaretinin serbestleştirilmesine karşı çıkmalarının nedeni, henüz yeni gelişmekte olan sektörün, batının gelişmiş sektörleriyle rekabet edemeyeceği ve çökeceği korkusudur.

Halbuki, bir ülkede işgücü ne kadar ucuz olursa olsun, eğer hizmetler sektörü koruma altındaysa, dış pazarlarda bu sektörün rekabet gücü daima zayıf olacaktır. Hizmetler sektöründen yeteri kadar yararlanamayan bir fabrikanın ihracat şansı azdır.

Aslında, gelişmekte olan ülkelerin bazıları bu gerçeği kavramış durumda. Örneğin, Singapur kendi hizmetler sektöründeki yabancı yatırımları sürekli teşvik ediyor. Daha önce toplam GSMH içinde dörtte bir paya sahip olan hizmetler sektörü bugün payını üçte bir oranına çıkarmış bulunuyor. Yıllık büyüme hızı ise yüzde 14 civarına erişmiştir. Ülkedeki bankaların yüzde 60'ının yabancı olması tesadüfi bir durum değildir.

Diğer bir önemli konu, ülkeler arasında işçi transferinin serbestleştirilmesiyle ilgilidir. GATT'ın bu konuya önem vermesi ve yoksul ülkelere zengin endüstri ülkelerine işçi transferinin serbestçe yapılmasını teşvik etmesi gerektiği belirtilmektedir. Ucuz işgücüne sahip bulunan yoksul ülkelerin işçileri zengin ülkelerdeki büyük baraj ve yol inşaatlarında istihdam edilebilirler. Gelişmiş ülkeler bunu gizli göç olarak yorumlamamalıdır. Örneğin, Bangladeş firması Japonya'da bir ihale kazandığında ülkesinden ucuz işgücü gönderme hakkına sahip olabilmelidir.

Kaynak: The Economist

Avrupa Finans Alanı Oluşturma Planı

Avrupa Komisyonu, AT'da sermaye hareketlerinin tamamen liberalleştirilmesi konusunda bir plan hazırladı. Komisyonun planında liberalleşme, diğer olgulardan soyutlanmış bir hedef olarak ele alınmakta ve bu hedefin vergilerde uyum sağlanması, banka işlemlerinde tasarrufçuyu korumaya yönelik kontrol mekanizmalarının belli ölçüde ahenkleştirilmesi, Avrupa Para Sistemi mekanizmalarının güçlendirilmesi (orta vadeli desteklerin yaygınlaştırılması, İngiliz Sterlini'nin müdahale sistemine dahil edilmesi) gibi politikalarla desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bütün bu tedbirler, 1992'de bir Avrupa finans alanının yaratılmasına imkan verecektir.

Aşağıda Komisyon'un planından özet bölümler verilmiştir :

A) Sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesinin son safhasına ilişkin tasarılar : Komisyonun tasarıları üç bölümden oluşmaktadır :

1) Sermaye hareketlerinin tam liberalleştirilmesini amaçlayan yönerge: Antlaşmanın 69'ncü maddesine dayanan bu yönergenin amacı, liberalleşmeyi bütün sermaye hareketlerine teşmil etmektir. Bu genişleme, kısa vadeli menkul kıymetlere yatırım, cari ve mevduat hesapları işlemleri ile finansal kredi ve borçları kapsar.

Yönerge, sermaye hareketleri çerçevesindeki transferlerin cari işlemlerle aynı döviz kuruna tabi tutulmasını şart koşarken, ikili döviz piyasasının ancak antlaşmada veya bu yönergede öngörülen koşullar çerçevesinde oluşturulabileceğini öngörmektedir.

Yönerge, üye ülkelerin para veya kur politikalarına ciddi zararlar verdiği takdirde kısa vadeli sermaye hareketleri üzerine yeni kontrol tedbirleri koymaya belli prosedürler içinde vermektedir.

Yeni direktif, İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda'nın sözkonusu işlemler üzerindeki kontrolleri daha uzun bir vade içinde kaldırmalarına imkan vermektedir.

2) Uluslararası sermaye hareketleri hakkındaki 1972 tarihli yönergede değişiklik tasarısı: Bu yönergeyi değiştirmenin amaçları şunlardır :

– Üçüncü ülkelere yönelik veya bu ülkeler kaynaklı sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesi derecesinin Topluluk içi hareketlerdeki liberalleşmeye eşit olmasını taahhüt edecek bir duyuru yapılmasına çalışmak,

– Üçüncü ülkelere karşı alınan tedbirlerin Topluluğun bilgisi içinde olmasını sağlamak,

– Yönergenin kapsadığı araçları yeni yönergedeki koruyucu hükümlerin uygulanmasını sağlayacak şekilde genişletmek.

3) Ödemeler dengesi için orta vadeli destekler sağlama mekanizmaları: 108 ve 235'nci maddelere dayanan düzenlemeler biçiminde ortaya çıkan tasarının amaçları şunlardır :

– Orta vadeli finansal destek sağlamak için, Topluluk fonlarından borç verme ve orta vadeli finansal teşvikler sağlama şeklindeki mevcut araçları birleştirmek suretiyle tek bir mekanizma geliştirmek,

– Topluluk fonlarından borç vermeyi orta vadeli destek için temel araç haline getirmek,

– Orta vadeli teşviklerin şartlarını, genel ödemeler dengesi güçlüklerinden ve aynı zamanda sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesinden doğan ihtiyaçları kapsayacak biçimde genişletmek.

Tasarı, ayrıca borç verme veya kredi açmanın koşullarını ve yöntemlerini kapsamaktadır.

B) Diğer ilgili sorunlar :

1) Tasarrufluların ve Mevduat Sahiplerinin Korunması - Gözetim ve Güvenlik Kurallarının Harmonizasyonu : Sermaye hareketlerinin ve finansal hizmetlerin liberalleştirilmesi, bankaların, çeşitli tasarruf kurumlarının ve diğer finansal araçların Topluluk içinde yatırımcılara ve mevduat

sahiplerine hizmet vermelerini ve bu hizmetleri duyurmalarını sağlayacaktır.

Liberalleştirmenin şu çerçeve içinde işlemesi gerekir : Yatırımcı ve tasarruf sahipleri için yeterli bir koruma, yatırım ve hisse sahipleri için ayrıntılı bilgi ve açıklama rehberi, finansal piyasalarda eşit rekabet şartları, bankalar ve diğer finansal kuruluşların istikrarlı ve mali açıdan güçlü olmaları.

2) Vergi sorunları : Sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesi teşebbüsleri, vasıtasız vergiler alanında aşağıdaki sorunları ortaya çıkarmaktadır :

2.1) Kurumlar vergisinin uyumlaştırılması : Yatırım kararları, üye ülkelerde kurumlar vergilerindeki önemli farklılıklardan dolayı çarpıtıldığı sürece sermaye hareketlerinin tam liberalleştirilmesinden beklenen faydalar sağlanamaz. Bu çarpıtma olgusu, şirketlerin faaliyet merkezlerini nerede kuracakları ve nerede faaliyet göstereceklerine ilişkin kararları kapsadığı gibi hisse sahipleri ve bireysel yatırımcıların fonlarını nereye plase edecekleri konusundaki kararları da kapsar.

2.2) Vergi kaçakçılığı : Sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesinin son aşaması, vergi kaçakçılığında artış olması riskini de beraberinde taşımaktadır. Çünkü, bütün üye ülkelerdeki yatırımcılar, bu durumda yatırım gelirlerini ikamet ettikleri ülke dışındaki banka hesaplarına aktarma imkanına kavuşacaklar, bu da elde edilen gelirin kendi ülkesinde beyan edilmemesi riskini arttıracaktır.

Bu risk, kâr payından doğan gelirlerde tahvil ve banka mevduatından sağlanan faiz gelirlerine nazaran daha düşüktür. Birinci tür gelirlerde, üye ülkelerin birçoğunda hisse senedi sahiplerinden alınması gereken verginin önemli bir kısmını şirketler kaynaktan (genellikle bir stopaj vergisi yoluyla) indirmektedirler.

Faiz gelirlerinde kaçakçılık riski daha fazladır. Çünkü birçok sanayileşmiş ülke ya bu tür gelirlere hiç stopaj vergisi koymamakta, veya ülkede yerleşik olmayan kişileri stopaj mükellefiyetinden muaf tutmaktadır.

Vergi kaçakçılığı, halen, kambiyo kontrollerinin devam ettiği ülkelerde bile gö-

rlmekte ve bu kontroller kaldırıldığı takdirde kaçakçılıkta ne ölçüde bir artış olacağı bilinmemektedir. Vergi kaçakçılığının önemli ölçüde artacağı tehlikesine karşı iki tür tedbirin alınması gerekebilir:

– Yerleşik olsun veya olmasın herkesi veya en azından bütün Topluluk vatandaşlarını kapsayan bir genelleştirilmiş stopaj vergisi,

– Bakanların Topluluk vatandaşlarına ödedikleri faiz gelirleri hakkında vergi otoritelerine bilgi verme mecburiyeti.

Kaçakçılık sorunu ye ülkeleri bir ikilemle karşı karşıya bırakmaktadır. Kaakılarla mücadele için Topluluk içinde daha etkin tedbirlerin alınması, daha fazla sermayenin üçüncü ülkelere kaçmasını teşvik edecektir. Bu konuda etkin bir çözüm ancak, faizlerden alınan stopaj vergisinin yaygınlaştırılmasına veya vergi iadeleri arasında daha sıkı bir işbirliğinin sağlanmasına yönelik uluslararası anlaşmalarla bulunabilir.

Daha yaygın bir stopaj vergisi konusunda böyle bir anlaşma ümidi şu anda zayıf g-

rünmektedir. Vergi idareleri arasındaki işbirliği konusunda ise nisbeten daha ümit verici bazı gelişmeler vardır. Avrupa Konseyi'nde ve OECD içinde bu konuda bir anlaşmanın müzakereleri devam etmekte ve yakında imzaya açılması beklenmektedir.

Kaynak : Europe

Gıda Sanayiinde Devrim

Danimarka'da "Taze Yiyecek Merkezleri" olarak bilinen büyük bölgesel dağıtım depoları, süt ürünleri, et ve diğer çabuk bozulabilen gıda türlerini üreticiden alıp, belirli bir bölgede dağıtımını yapmak amacıyla yönelik olarak kurulmuştur. İlki, 1982'de açılan depoların 1983'de sayıları ikiye ve iş hacmi taze gıda dağıtımının yüzde 20'sine ulaşmış durumdaydı.

Danimarka Süt Ürünleri Kooperatifi Başkanı'na göre, bu depoların kuruluşunun ve ülke çapında yaygınlaşmasının nedeni çok açıktır: Hizmetin niteliğine ve hacmine göre fiyatlandırılmış taze et, ekmek, yumurta, süt ürünleri, meyva, sebze vs. gibi gıda maddelerini temin etme ve depolamaya dayalı bir sistem .

Başkan, maliyet-kâr ilkesinin en can alıcı nokta olduğunu, tek bir siparişle ve müşteriye günlük tek bir dağıtım yapılarak, alıcının zaman ve maliyetten tasarrufunun sağlandığını belirtmektedir. Günlük dağıtım, gıdanın taze olması, savurganlığın önlenmesi, tüketicinin siparişini alacağından emin olması anlamını taşımaktadır. Birçok mağaza için bu tür hizmet "depolamaya daha az gereksinim duyulması" demektir. Hizmet kalitesinde her gelişme, satıcı için maliyetin düşmesi ve kârın artması sonucunu getirecektir. Kooperatif; bir dağıtım şirketi gibi, mağazalar, toptancılar, üreticiler arasındaki bir anlaşmaya dayanarak çalışmaktadır.

Bu proje 1979'da ilk kez ortaya çıktığında çok fazla eleştirilmişti. Çünkü, üretici, dağıtıcı ve tüketici kesimin bu büyüklükte ve karmaşıklıkta bir projenin pratikte gerçekleşebileceğine inancı yoktu. Projenin hacmi de, süpermarket zincirine paralel bir gelişme olarak küçük bakkalların, manavların yokolmasına neden olabileceği nedeniyle olumsuz bulundu. 1986 ortalarında Kooperatif, tüm Danimarka'yı içine alan bir sistem oluşturmuştu bile. Dağıtım, 300 kamyon ve 50 treylerden olu-

şan filo, 26.000 özel dizayn edilmiş paletin taşıdığı modül kutular ile yapılmaktadır. Yeni ve gelişmiş taşıyıcı elemanlar sistemin çok önemli bir parçasıdır. Özel bir döner et bandı, et dağıtımında kilo başına maliyette yüzde 10 bir düşüş sağlamıştır. Teknik elemanlar, dondurarak depolama gerektiren gıda maddeleri için bir "dondurucu çadır" üretmişlerdir. İhtiyaç kalmadığında, çadır tavana kadar yükseltilerek, kullanım alanından tasarruf sağlanmaktadır. Sistem en büyük önceliği "Güvene" vermiştir. Merkezi bilgisayar arızalansa veya tamamen işlevsiz kalsa dahi, sistem en az 2 gün için hiç kesintisiz çalışabilme güvencesine sahiptir.

Başlangıçtaki eleştirilere rağmen, taze gıda merkezleri Danimarka gıda perakendecilerinin desteğini kazanmıştır. 1984'den 1986'ya dek geçen 2 yıllık dönemde, iş hacmi iki misline çıkmıştır. Kooperatif, 1982'den bu yana yeni ve maliyet etkinliği çok yüksek bir sistemi kurarak ve işleterek, tüketiciye gıda ürünlerini ülke çapında ulaştırmayı başarmıştır.

Kaynak : Denmark Review.

Dış Borçlar Milli Gelirin Yarısından Fazla

Türkiye'nin toplam dış borçlarının milli gelirin yüzde 56.5'ine ulaştığı açıklandı. Avrupa Topluluğu'na en son kabul edilen Yunanistan için bu rakam yüzde 53.1 olarak belirlendi. Dünya ortalaması ise yüzde 47.9 şeklinde hesaplanırken, aynı rakam Avrupa ve Akdeniz ülkeleri için yüzde 50.1 olarak gösterildi.

Dünya Bankası'nın en son yayınlandığı "Gelişmekte Olan Ülkelerin Dış Borçları" adlı raporunda yer alan verilerden derlenen bilgilere göre Portekiz'in toplam dış borcu milli gelirin yüzde 59.6'sını oluşturuyor. Aynı kaynağa göre Şili'nin toplam dış borçları ise milli gelirini aşmış bulunuyor. Şili'nin dış borçları milli gelirin yüzde 138.8'ine ulaşmış durumda.

En son 1986 yılına ait verilerin bulunduğu raporda, Türkiye'nin toplam dış borcu 31.8 milyar dolar, Portekiz ve Yunanistan'ın dış borçları sırasıyla 16.7 milyar ve 20.9 milyar dolar olarak belirlendi.

Aynı raporda Meksika 138.7 milyar dolarlık dış borçla ikinci sırada yer alırken, Brezilya 110.7 milyar dolarla ikinci sırada bulunuyor. Güney Kore'nin dış borçları ise 45 milyar dolar civarındadır.

Türkiye'nin 1986 yılında faiz ödemeleri toplam ihracatının yüzde 14.1'ini oluştururken, toplam dış borç ödemeleri ise yüzde 31.3'ü düzeyinde. Anapara ödemeleri de milli gelirinin yüzde 6'sına erişmiş bulunuyor. Arjantin'in faiz ödemeleri ise toplam ihracatının yüzde 34.7'sini oluşturuyor. Bu rakam Yunanistan için yüzde 13.8, Portekiz için yüzde 12.1 olarak tesbit edildi. Faiz ödemelerinin toplam ihracat içindeki payları Avrupa ve Akdeniz ülkeleri için yüzde 9.3, tüm ülkeler için yüzde 10.6 dolayında bulunmaktadır.

Kaynak: Dünya Bankası

DIŞ BORÇLAR 1986

(Milyar \$)

Ülke	IMF Kredisi		Kısa Vadeli	Toplam	% EDI/XGS		% EDT/XGS		% RES/EDT		% RES/MGS	
	Uzun Vadeli	1.1			6.9	31.8	293.6	56.5	9.3	2.5		
Türkiye	23.8	1.1	6.9	31.8	293.6	56.5	9.3	2.5				
Portekiz	14.6	0.7	1.4	16.7	167.0	59.6	56.0	9.6				
Yunanistan	16.7	0.0	4.2	20.9	265.2	53.1	13.5	2.8				
Arjantin	43.0	2.7	3.2	48.9	533.9	65.8	8.2	4.0				
Brezilya	97.2	4.5	9.0	110.7	437.5	41.0	6.1	2.7				
Şili	17.9	1.3	1.5	20.7	394.5	138.8	14.2	5.5				
Meksika	91.1	4.1	6.6	138.7	428.1	83.8	6.6	3.1				
G.Kore	34.3	1.6	9.3	45.2	107.5	47.4	7.6	1.1				
Avrupa ve Akdeniz Ül.	148.8	5.6	22.4	176.8	178.8	50.1	17.7	3.3				
Tüm Ülkeler	870.7	40.2	110.2	1021.1	226.8	47.9	14.2	3.3				

DOD: Borcun kullanılan kısmı

EDT: Toplam dış borç

INT: Faiz ödemeleri

TDS: Anapara faiz (toplam borç geri ödemeleri)

XGS: İhracat mal ve hizmetleri

MGS: İthalat mal ve hizmetleri.

RES: Uluslararası rezervler

GNP: GSMH